

HOOFDSTUK II: De hoofdakkoorden

1. Verbindingen

De kwintverbinding: I – IV; IV – I; I – V; V – I

Algemene Regel (AR):

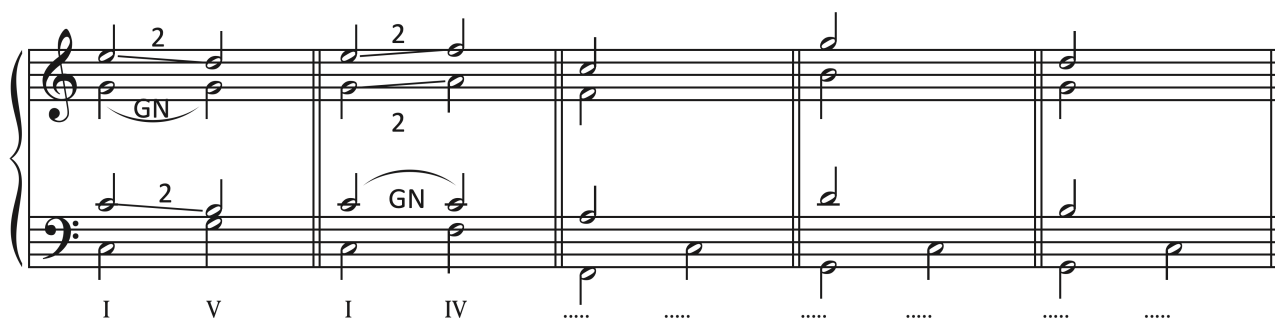
1. Eén bovenstem houdt dezelfde noot aan (gemeenschappelijke noot).
2. De twee andere stemmen dalen of stijgen een secunde.

TAAK:

Schrijf in iedere maat een correcte kwintverbinding vertrekkende van de opgegeven ligging.

Toonaard:

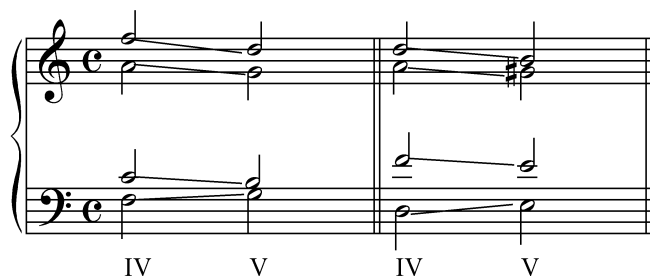
Toonaard:

De secundeverbinding: IV – V

De drie bovenstemmen dalen naar de dichtstbijzijnde noot van het volgende akkoord (twee secunden en een terts). Dit noemen we **tegenbeweging** (TB).

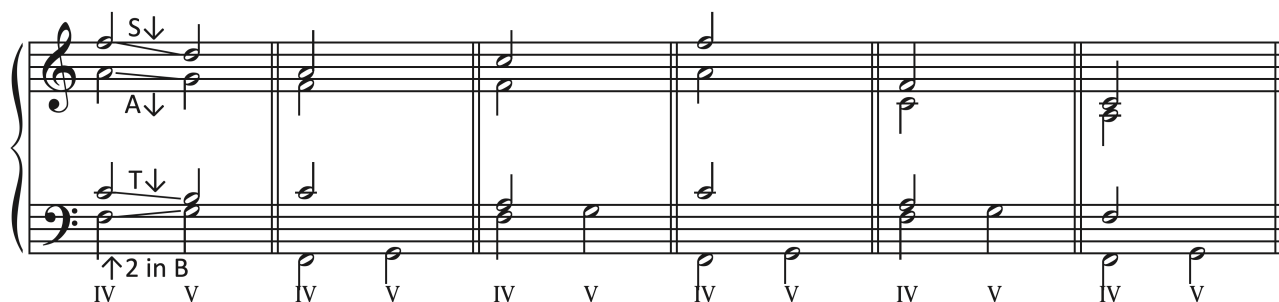
De verbinding V – IV is verboden omwille van het modaal karakter.

TAAK:

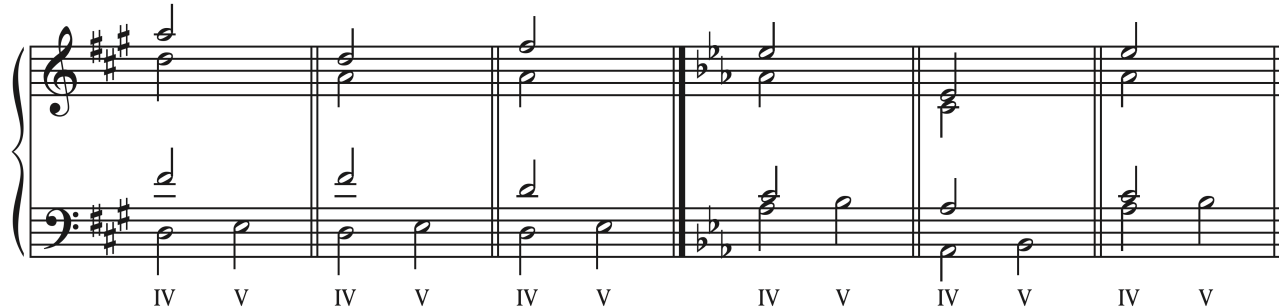
Schrijf in iedere maat een correcte secundeverbinding vertrekkende van de opgegeven ligging.

Toonaard:

Toonaard:

Toonaard:

Toonaard:

Toonaard:

Combinatie van secunde- met kwintverbinding:

I V I IV I V V I IV V I

TAAK:

Oefening 2 tem 5.

3. De positiewijzigingen

Wat?

Een onderlinge verwisseling tussen de bovenstemmen van noten van eenzelfde akkoord. De sopraan moet liefst deelnemen aan de positiewijziging.

Hoe?

1. Door de SAT te laten **stijgen** of **dalen** naar de **eerstvolgende akkoordnoot**.
Een wijde ligging blijftijd (1a.); een enge ligging blijft eng (1b.).
2. D.m.v. een **GN** in de **alt** en stemuitwisseling tussen sopraan en tenor.
Een wijde ligging wordt eng; een enge ligging wordtijd.
3. D.m.v. een **GN** in de **tenor** en stemuitwisseling tussen sopraan en alt.
Een wijde ligging wordt eng; een enge ligging wordtijd.

Let op: Laat nooit alle stemmen tegelijk stijgen of dalen maar laat minstens één noot liggen of tegenbeweging doen.

1a. 1b.

2. 3.

W W W W E E E E

GN GN GN GN

W E E W W E E W

Waarom?

- Om de sopraan / melodie interessanter te maken.
- Om de sopraan toe te laten de melodie in **octaaflijging** af te sluiten (einde).
- Om het **metrum** (cadans) van de maat in stand houden, beweging per tijd.

Wanneer?

- Op een herhaalde of aangehouden basnoot.
- Doe dit niet voor een adempauze of bij het laatste akkoord.

I IV I x IV V I I IV I x IV V I

TAAK:

Schrijf in iedere maat de juiste positiewijziging vertrekkende van de opgegeven ligging.

E E E W W W E E E

GN T GN A GN T GN T GN A GN T GN A GN T GN A

Stijgende positiewijziging

Dalende positiewijziging

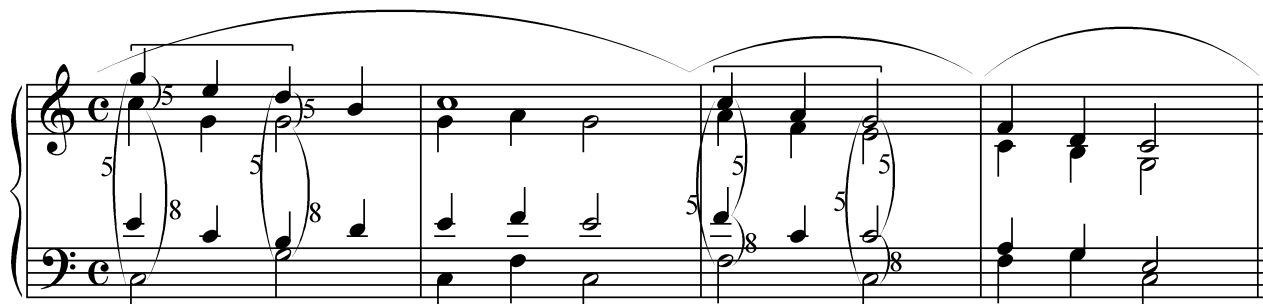
GN T Gemeenschappelijke noot in de tenor

GN A Gemeenschappelijke noot in de alt

Bedekte kwint – en octaafparallellelen

Als gevolg van een positiewijziging kunnen er bedekte kwint – en octaafparallellelen ontstaan. Dit zijn kwint- en/of octaafafstanden tussen twee dezelfde stemmen én tussen twee verschillende opeenvolgende akkoorden.

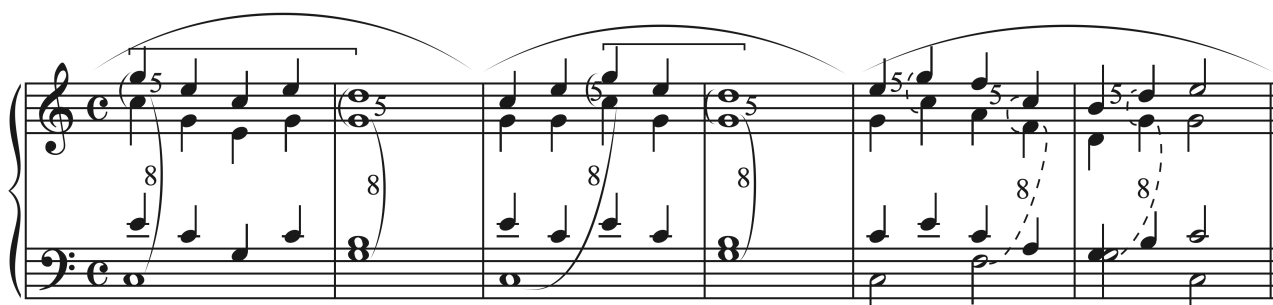
- a. Positiewijziging in het eerste akkoord: plaats geen parallelle kwinten of octaven op opeenvolgende sterke tijden.

- b. Positiewijziging in het eerste en het tweede akkoord: plaats geen parallelle kwinten of octaven op opeenvolgende sterke en opeenvolgende zwakke tijden.

- c. Volledige maat positiewijziging in het eerste akkoord: plaats geen kwinten- of octaaf parallellelen op opeenvolgende sterke, opeenvolgende zwakke en opeenvolgende eerste tijden.

Opgelet

Telkens slechts per twee **opeenvolgende akkoorden** controleren!

In C , $2/4$, $6/8$: eerste tijd is sterk; tweede tijd is zwak.

In C , $12/8$: eerste en derde tijd zijn sterk, tweede en vierde tijd zijn zwak.

In $3/4$, $9/8$: eerste tijd is sterk, tweede tijd is zwak, derde tijd is half zwak.

Werkwijze

1. Toonaard en toongeslacht bepalen.
2. Metrum van de maat bepalen en verplicht in stand te houden.
3. De noten van de respectievelijke I, IV en V-akkoorden uitschrijven.
4. De graden onder de bas aanduiden met Romeinse cijfers.
5. De IV-V cadensen aanduiden met verplichte tegenbeweging t.o.v. de bas.
6. Aanduiden waar er een positiewijziging moet komen.
7. De sopraan laten eindigen op de noot van de toonaard (octaaflijging).

Tips

Een sprong in de sopraan best laten volgen door een secunde in tegenovergestelde richting.

TAAK:

Oefeningen 8 t.e.m. 12.

4. Andere uitwerkingen voor de kwintverbinding

Enkel te gebruiken om de sopraan meer inhoud te geven of om over te schakelen van ligging zonder hiervoor eerst een positiewijziging te moeten afwachten.

1. Tegenbeweging (TB)

Bij een kwartsprong in de bas, kan men tegenbeweging doen tussen de bas en de drie bovenstemmen. Dit kan zowel stijgend als dalend.

Let op: de leidtoon in de sopraan moet altijd stijgend oplossen (zie * laatste maat). In dit geval is tegenbeweging onmogelijk.

The example shows five measures of music for Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The first four measures show counter-motion between the bass and the upper voices. The fifth measure is marked 'Fout' (Wrong) because the Soprano part does not move up to the final note, which is marked with an asterisk and 'LT' (Leidtoon, or Leading Tone).

Measure 1: S↑, A↑, T↑, B↓4 in B
 Measure 2: S↑, A↑, T↑, B↓4 in B
 Measure 3: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B
 Measure 4: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B
 Measure 5: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B (marked 'Fout' because the Soprano part does not move up to the final note, which is marked with an asterisk and 'LT')

TAAK:

Vul het voorbeeld verder aan.

Toonaard:

The example shows five measures of music for Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The first two measures show counter-motion between the bass and the upper voices. The third measure shows the bass moving up and the upper voices moving down. The fourth and fifth measures show the bass moving down and the upper voices moving up. The final measure is marked with an asterisk and 'LT' (Leidtoon, or Leading Tone).

Measure 1: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B
 Measure 2: S↑, A↑, T↑, B↓4 in B
 Measure 3: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B
 Measure 4: S↑, A↑, T↑, B↓4 in B
 Measure 5: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B (marked with an asterisk and 'LT')

Toonaard:

The example shows five measures of music for Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The first two measures show the bass moving up and the upper voices moving down. The third measure shows the bass moving down and the upper voices moving up. The fourth and fifth measures show the bass moving up and the upper voices moving down. The final measure is marked with an asterisk and 'LT' (Leidtoon, or Leading Tone).

Measure 1: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B
 Measure 2: S↑, A↑, T↑, B↓4 in B
 Measure 3: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B
 Measure 4: S↑, A↑, T↑, B↓4 in B
 Measure 5: S↓, A↓, T↓, B↑4 in B (marked with an asterisk and 'LT')

2. Gescheiden Beweging (GB)

Deze verbinding laat je toe tegelijkertijd van ligging en van functie te veranderen zonder eerst een positiewijziging te af te wachten. Maak gebruik van een **gemeenschappelijke noot**, **secunde** en een **sprong** in de bovenstemmen. Plaats bij voorkeur de secunde of de sprong in de sopraan.

TAAK:

Schrijf in iedere maat een correcte verbinding met Gescheiden Beweging vertrekkende van de opgegeven ligging.

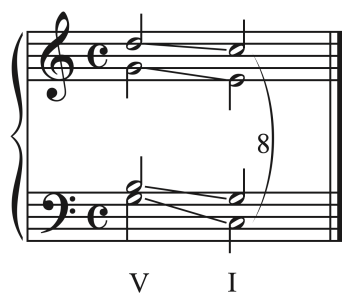
Toonaard:

Toonaard:

Bij V-I op het einde van een oefening mogen zelfs alle stemmen dalen om de sopraan toe te laten in octaaflijging te eindigen.

Opgelet

Dit zijn slechts andere mogelijkheden. Gebruik bij voorkeur de **Algemene Regel**: gemeenschappelijke noot en tweemaal secunde in de bovenstemmen!

Schrijf nooit twee kwart- of kwintsprongen na mekaar in dezelfde richting in één stem.

5. Kwint- en octaafparallellen

1. Rechtstreekse kwinten en octaven

Dit zijn parallelle kwint- of octaafafstanden tussen **twee dezelfde stemmen** bij **twee direct opeenvolgende akkoorden**.

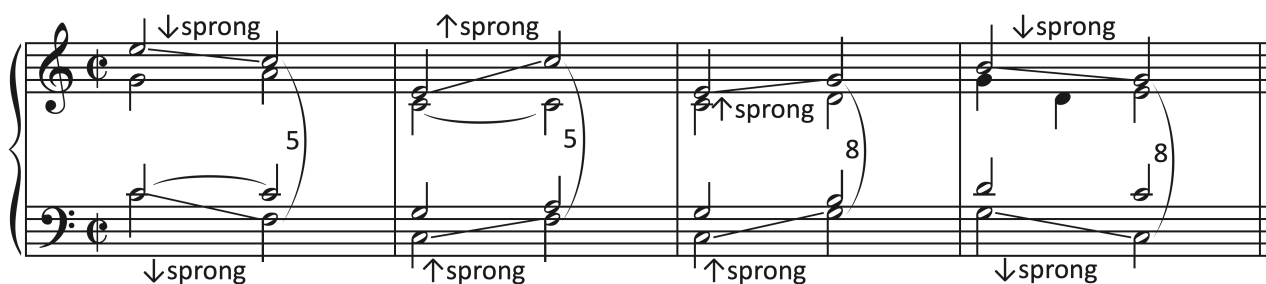
Deze parallellen kunnen ontstaan wanneer afgeweken wordt van de basisverbindingen. Bij gebruik van de correcte verbindingsregels komen deze parallellen niet voor.

2. Aangeslagen kwinten en octaven

Aangeslagen kwinten en octaven zijn verboden wanneer er een kwint of octaaf tussen twee stemmen bereikt wordt op de volgende manier: De bovenste stem van de twee maakt een sprong en de onderste stem van de twee doet een beweging in dezelfde richting en vormt aldus een kwint- of octaafafstand in het tweede akkoord.

Dit probleem stelt zich echter niet indien er tegenbeweging is tussen bas of sopraan.

Uitzondering

Een bedekte kwint en octaaf ten gevolge van een positiewijziging tussen bas en tenor mag, wanneer de kwint of octaaf wordt voorbereid door een liggende noot.

TAAK:

Oefeningen 15 t.e.m. 19.

6. Modulaties

1. Een oefening begint en eindigt steeds in dezelfde toonaard.
2. Analyseer vooraf de basopgave per zin:
 - Zie welke noten er gebruikt worden en plaats er de graden onder.
 - Twee basnoten die slechts een secunde van elkaar liggen zal je als IV en V kunnen interpreteren.
 - Een dalend octaaf is meestal een V^{de} graad.
3. Maak steeds gebruik van een **scharnierakkoord**. Dit is een akkoord dat in beide toonaarden voorkomt.
4. Eventuele nieuwe **wijzigingstekens** ten gevolge van de modulaties niet vergeten aan te duiden!

Chords and degrees shown in the score:

- Measure 1: C (I), F (V), I/V
- Measure 2: I, IV, V, I
- Measure 3: C (I), d (IV), a (V)
- Measure 4: I/IV, V, I
- Measure 5: G (I/V), I, IV
- Measure 6: C (I/V), I, IV
- Measure 7: IV, I, V, I

TAAK:

Oefeningen 22 t.e.m. 25.

1. Modulaties door chromatische wijziging

Dit kan d.m.v. het verhogen of verlagen van de terts in het scharnierakkoord. De chromatiek moet in dezelfde stem gebeuren en oplossen in dezelfde richting als de chromatische beweging. (Oplossen is een kleine secundebeweging). Gebruik echter nooit verkleinde of vergrote tertsen in een akkoord.

Chords and degrees shown in the score:

- Measure 1: IV, V, I
- Measure 2: I/V, I, IV
- Measure 3: C (I), d (IV), a (V)
- Measure 4: I/IV, V, I
- Measure 5: G (I/V), I, IV
- Measure 6: C (I/V), I, IV
- Measure 7: IV, I, V, I

2. Chromatische wijzigingen zonder modulaties

a. Chromatisme

Een chromatisme verhoogt de harmonische spanning. Dit zijn chromatische doorgangsnoten en komen meestal voor op de terts maar zijn ook mogelijk op de kwint. Het chromatisme moet steeds in dezelfde richting oplossen.

- De kleine terts wordt groot of de grote terts wordt klein.
- De reine kwint wordt vergroot.
- Het chromatisme mag nooit worden verdubbeld.
- Meestal op een zwakke tijd.
- Bij voorkeur in de middenstemmen.

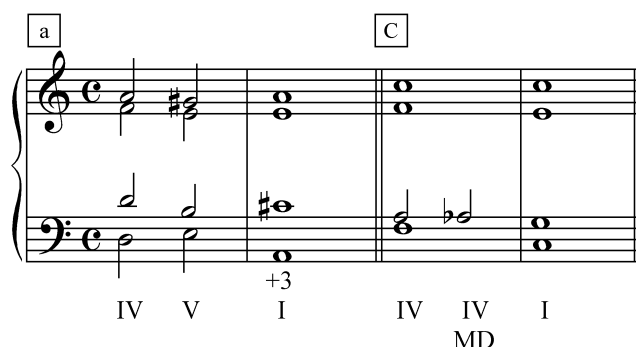

b. Picardische terts

Dit is wanneer in een kleine tertstoonladder het slotakkoord eindigt met een grote terts. Ideaal te gebruiken wanneer men eindigt in tertsligging.

c. Moll-durakkoord

In een grote tertstoonladder mag de zesde trap steeds verlaagd worden. Let wel dat de eventuele bovenkwint rein blijft.

3. Doorlopende modulaties

- Elk opeenvolgend akkoord is een scharnierakkoord.
- De bas beweegt steeds per kwart of per kwint.
- Per akkoord een andere toonaard. Met één wijzigingsteken meer of minder (per kwint naar links of rechts) op de kwintenladder of –cirkel.

Chord labels: C, F, BES, ES, AS, DES, ES, BES, C

Roman numerals: I, IV, V, I, VI/V, I/V, I/V, I/V, I, IV, V, V/IV, V, I/IV, V/IV, V, I

Nuttige tips

- De grondnoot van het akkoord wordt steeds verdubbeld. Uitzonderlijk kan ook de kwint van het akkoord verdubbeld worden. Doe dit nooit bij een IV – V cadens.
- Een dalende octaafsprong in de bas duidt meestal op een V^{de} graad.

TAAK:

Oefening 26 t.e.m. 28.

7. SOPRAANOPGAVEN

Hier heeft men vaak de keuze uit meer dan één akkoord. Zo kan in do-groot een do in de sopraan zowel in het akkoord van I (do-mi-sol) als IV (fa-la-do).

Werkwijze

- Een oefening begint en eindigt steeds op het akkoord van I.
- De sopraan eindigt steeds in octaafligging.
- Onder een aangehouden of herhaalde noot in de sopraan plaats je het best twee verschillende akkoorden.
- Een sprong in de sopraan in eenzelfde maat: gebruik meestal een positiewijziging. Eén akkoord voor twee noten.

GN in de sopraan

Sprong in de sopraan

Sprong in de sopraan

I IV I IV I x IV x

- Laat nooit een akkoord beginnen op een lichte tel en verder duren op een zware tel. Dit is **gesyncopeerde harmonie (GH)**.

GH

FOUT

I IV x V I x IV V

CORRECT

- Bij modulaties let men op de gewijzigde noten en op de noten waar een zin of zinsdeel op afsluit.
- De verbinding V – IV mag niet gebruikt worden o.w.v. het modale karakter.

h. Iedere zin wordt afgesloten met één van volgende cadensen:

a. **Authentieke Cadens: V – I**

Volmaakt (VAC): eindigend in octaaflijging

Onvolmaakt (OAC): niet eindigend in octaaflijging

b. **Halve Cadens (HC): I – V, IV – V, I – IV.**

c. **Plagale Cadens (PC): IV – I**

I V I IV V I IV V I IV V I IV I

halve cadens onvolmaakt authentieke cadens volmaakt authentieke cadens plagale cadens

TAAK:

Oefeningen 31 t.e.m. 40.